

150 éve született Kaán Károly

Különleges idők tanúja lehet napjainkban az Országos Erdészeti Egyesület tagsága. Még egy ilyen nagy múltú egyesület életében is ritka, hogy rendkívüli emlékek sorjazzanak minden egyes esztendőben. Bőven van mire emlékeznünk! Mintha a sors is azt akarta volna, hogy Egyesületünk másfél évszázados jubileumát követően az idén ünnepelhessük Kaán Károly születésének 150. évfordulóját, majd jövőre Bedő Albert halálának 100. évfordulójára emlékezzünk.

Két nagy erdész elődünk élete egyébként is különös módon kapcsolódott, fonódott össze egymással és a magyar erdészeti történetével. Bedő Albert akkor vette át fiatal erdőmérnökként a megalakuló Országos Erdészeti Egyesület titkári posztját, mikor jószérivel Kaán Károly született.

Wagner Károly, Divald Adolf, Bedő Albert és kortársaik előtt a kiegyezés nyitotta meg azt a hatalmas pályát, amelyet irányításukkal a magyar erdész, erdőgazdálkodás az I. világháborúig befutott.

Bedő Albertet abban az évben ravaltozták fel Alkotmány utcai székházunkban, amikor Kaán Károly a háborúban vesztes ország erdészeti kormányrúdjához állt, és rövidesen azzal szembesült, hogy az erdők 84%-a került határainkon kívül, és az általa annyira szívügyének tekintett állami erdők területe mindössze 5%-ra zsugorodott.

Bedő Albertnek már nem kellett megélnie, hogy lássa a trianoni katasztrófát, de Kaán Károlynak, az ország első erdészének teljes mélységében át kellett éreznie a veszteségeket, és tétozás nélkül a megoldást, a kiutat is fel kellett mutatnia az összezavarodott erdészársadalomnak.

Építeni és újjáépíteni országos méretekben és haladéktalanul. Ez az embert próbáló feladat állt az akkor ereje teljében lévő 53 éves Kaán Károly előtt. Zseniálisan látta át a teendőket, és ehhez maradéktalanul igénybe vette a rendelkezésre álló szakemberek tudását is. Ő maga pedig rendkívüli ügybuzgalommal, fáradtságot nem ismerve vetette bele magát a majdnem megoldhatatlannak tűnő feladatba, a faínség megszüntetésébe, az ország erdőszűlségének növelésébe és mindemelllett az elcsüggedt szakma értelmes feladatokkal történő ellátásába.

A kialakult helyzetben különleges vezetői kvalitásokra volt szükség: megingathatatlan jellem, fölényes szaktudás, nemzetközi áttekintés, precizitás, következetesség és szigor.

Igen, ezt a szigort később sokan szemére vetették Kaán Károlynak, de meggyőződés, hogy ott és akkor ez a szigor elengedhetetlen és szükség-szerű volt. Ezért, ha Kaán Károly életművét görcső alá vesszük, akkor az embert, az erdészt, a természetvédőt, a hivatali főnököt egyetlen fókuszpontban és együtt szabad csak vizsgálnunk, mert csupán ekkor kapunk éles képet, ekkor láthatjuk meg igazán emberi és szakmai nagyságát.

De nézzük, hogyan jutott az ország erdészeti és természetvédelmének élére, milyen életpályát futott be Kaán Károly, az erdőmérnök, a gazdaságpolitikus, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, az erdőgazdálkodás újjászervezője, az Alföld-fásítási program elindítója és a korszerű, első természetvédelmi törvénynek is tekinthető 1935-ös erdőtörvény előkészítője, a műszaki tudományok tiszteletbeli doktora, az Országos Erdészeti Egyesület egykori alelnöke, később tiszteletbeli tagja.

Nagykanizsán született 1867. július 12-én, polgári családban. Középiskoláit is itt végezte. 1885–88 között a Selmecbányai Bányászati és Erdészeti Akadémia hallgatója. Gyakornoki idejét először Zala megyében, majd ezt követően a Besztercebányai Magyar Királyi Erdőigazgatóságnál töltötte. 1898-ban állami ösztöndíjjal a karlsruhei műszaki főiskolán, valamint a badeni erdőgazdaságban folytatott tanulmányokat. Ezután hosszabb tanulmányutat tett Ausztriában, Bukovinában, Galíciában és Dél-Németországban. Tapasztalatait az *Erdészeti Lapok* hasábjain tette közzé, és ezzel megkezdődött hosszú, változatos, magas színvonalú szakírói munkássága.

1901-ben főerdéshi, 1907-ben erdőmesteri kinevezést kapott. Közben *Darányi Ignác* földművelésügyi miniszter „a védelemre érdemes dolgok” összeírásával bízta meg. 1908-ban áthelyezték a földművelésügyi minisztérium kincstári erdőket felügyelő főosztályára. Nagy munkáját, az 1241 természeti

értéket tartalmazó *Természetvédelmi értékek fenntartását* 1909-ben miniszteri levél kíséretében küldték meg valamennyi törvényhatóságnak.

1912-től mint főerdőtanácsos a kincstári erdők gazdasági és igazgatási ügyeiért felelős osztály munkáját vezette. 1914-től természetvédelmi kormánybiztosként kidolgozta a természetvédelem hazai szervezetét, és meghatározta a védelemhez szükséges intézkedéseket. Az erdők ügyét mindig komplex módon vizsgálta, felhasználva más tudományágak legújabb kutatási eredményeit.

Kaán Károly 30 évesen

Az 1900-as évek elején meghatározó szerepe volt abban, hogy a mérnöki ágazatok közé az erdőmérnökök is bekerültek.

1916-ban a kincstári erdők főosztályának vezetője lett, 1918-ban pedig az erdőigazgatás országos vezetőjévé nevezték ki. 1919-ben már az erdő- és faügyek kormánybiztosa 1924-ig helyettes államtitkári, 1924–1925-ben címzetes államtitkári címmel. Kaán Károly már 1919 karácsonyán meghirdette programját *Erdőt az Alföldre* címmel, mintegy előre kijelölve a Trianon után bekövetkező tragédiából kivezető utat.

A megfelelő jogi háttér megteremtése érdekében 1923-ban született meg az Alföld-fásítási törvény (1923. évi XIX. tc.), s az ebben foglaltak alapján megin-

dultak a munkálatok. Kaán Károly azonban a jövő erdőgazdálkodásának alapelveit is megfogalmazta és eltökélten védte. Ilyenek voltak a tarvágások és a sarjerdők csökkentésére tett erőfeszítések, illetve az állami erdők és általában az állam szerepvállalásának növelése az erdészeti, természetvédelmi

A 42 éves Kaán Károly

kérdésekben. Ez utóbbi témakörben a magánérdekekkel való ütközés is hozzájárult viszonylag korai, 57 éves korában történő nyugdíjba vonulásához.

Kaán Károly ezt követően főként a természetvédelem és a tudomány terén alkotott maradandót. Ugyanakkor munkásságának kihatása az erdőgazdálkodásra továbbra is meghatározó volt, hiszen az általa kijelölt alapelvek mentén jött létre az erdőkről és természetvédelemről szóló 1935-ös törvény is.

Előtte azonban 1924-ben a Magyar Tudományos Akadémia szakirodalmi tevékenysége elismeréséül levelező tagjává választotta. Ma sem tudjuk, miért nem követte ezt a későbbiekben rendes taggá történő megválasztása. Nyugdíjba vonulása után sorra jelentek meg az Alfölddel összetett szemlélettel foglalkozó kitűnő munkái *A Magyar Alföld, Az Alföld problémája* és *Az Alföldi kérdések* címmel.

1931-ben az MTA megbízásából elkészült *Természetvédelem és természeti emlékek* című alpműve, amely a későbbi évtizedek védetté nyilvánításainak alapjául szolgált, a lefektetett alapelvek pedig beépültek az 1935-ös törvénybe. Szakírói munkásságának magas színvonalát díjak sora jelezte.

Fiatalos lendületét és alkotóerejét mutatja, hogy 1938-ban elfogadta a törvény alapján létrehozott Országos Természetvédelmi Tanács elnöki tisztét, bár ekkor már 71 éves volt.

Az Országos Erdészeti Egyesület, amelynek alelnöki tisztét 1920 és 1923 között töltötte be, 1940-ben tiszteletbeli tagjának választotta. Röviddel ezután, 1940. január 28-án váratlanul elhunyt, a Királyi Magyar Természettudományi Társulatnál tervezett nagyívű előadását már nem tudta megtartani. Síremléke a Farkasréti Temetőben található. Tiszteletére az Országos Erdészeti Egyesület 1984-ben Kaán Károly-emlékérmet alapított, amellyel az erdőgazdálkodásban és természetvédelemben kiemelkedő munkásságú személyeket jutalmaznak.

Talán nincs olyan nagy erdész elődünk, akinek emlékét oly sok helyen és formában megőrizték és ápolják erdészek, természetjárók, mint Kaán Károlyét. Nevét kilátó, forrás, turistaház,

emléktáblák, szobrok őrzik. Reméljük, az évforduló alkalmából, a Földművelésügyi Minisztérium árkádjai alatt születésnapjára mellszobra is méltó helyre kerül, az általa oly nagyra becsült Bedő Albert szobra mellé.

Kaán Károly munkássága 2012-től immár a Magyar Örökség része. A díjátadón elhangzott vers néhány sorával emlékezünk mi is a rendkívüli hatású erdész tudósra és köztisztviselőre: „*Fákat is ültettek oda...Erdőt, ahol fa nem volt soha.*”

Végül Láng István akadémikus szavaival zárom a megemlékezést: „*Kaán Károly szellemi öröksége túllépi a korának problémáira való válaszkérés időhatárait, és a 21. század felé tartó generációknak is juttat maradandó értékeket.*”

Dr. Sárvári János,
a könyvtár őre

(A fenti előadás az OEE 148. Vándorgyűlésének ünnepi közgyűlésén hangzott el, Kaszón)

